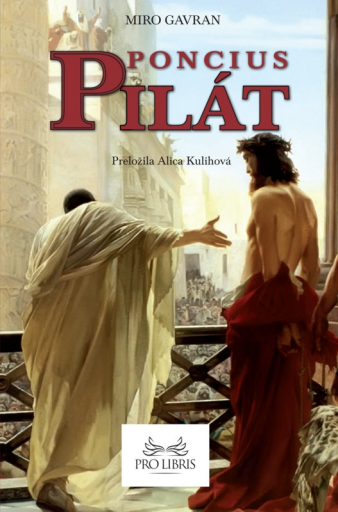

MIRO GAVRAN

PONCIUS PILÁT

Preložila Alica Kulihová

PRO LIBRIS

MIRO GAVRAN

PONCIUS PILÁT

MIRO GAVRAN

PONCIUS PILÁT

Preložila Alica Kulihová

Text © Miro Gavran
Slovak Translations © Alica Kulihová, 2015
Note © Marián Gavenda
Slovak edition © Perfekt, 2015
Cover © Antonius Ciseri

Vyšlo s podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

Vydanie tejto publikácie v rámci edície PRO LIBRIS finančne podporila spoločnosť SLOVNAFT a Stredo európska nadácia. Grantový program PRO LIBRIS – Cesta pre knihu sa realizuje v spolupráci s Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky.

Miro Gavran

PONCIUS PILÁT

Z chorvátskeho originálu *Poncije Pilat*, Mozaik knjiga d.o.o., Zagreb 2006,
preložila Alica Kulihová
Autorka ďakuje za podporu Ministerstvu kultúry Chorvátskej republiky.

Autor: Miro Gavran

Editorka: Magdaléna Gocniková
Poznámka: Marián Gavenda
Jazykové redaktorky: Katarína Trgová, Lucia Tulová
Grafická úprava a zalomenie: Margita Lukáčeková, Juraj Martiška
Obálka: Antonius Ciseri

Vydal Perfekt, a. s., Karpatská 7, 811 05 Bratislava ako svoju 729. publikáciu
Prvé vydanie
Rok vydania 2015
Tlač: NIKARA, Krupina

ISBN: 978-80-8046-731-9

PRVÁ ČASŤ

PRVÁ KAPITOLA

Udalosti nasvedčovali tomu, že je všetko v poriadku. Nijaké zlé tušenie.

Až na sklonku dňa si otec na niečo spomenul. Pred týždňom stál rodinný predpovedač osudu nezvyčajne dlho, v rozpakoch a s nechápavým výrazom tváre nad vnútornosťami obetovaného vtáka, kým sa na zabitom zvierati rozpíjala krv.

Prekvapený výjavom, nepovedal ako zvyčajne: *Bohovia sú naklonení tejto rodine*, ale zaobalil to do neurčitého priania: *Nech sa všetko zlé vyhne tomuto ctenému domu!*

Nechcel znepokojiť otca ani matku čiernou predtuchou, tí ho bohato odmenili za vykonanú prácu. A napokon, prosbou o milosť, ktorú adresoval nemenovaným bohom, si zachránil svoju povesť, takže mu nikto nemohol vyčítať, že blížiac sa zlo ostalo nepovšimnuté jeho skúsenému pohľadu, v ktorom minulosť splynula s budúcnosťou.

Slnčné ráno, ktoré sa zrodilo v ten osudný deň, mi ostalo navždy v jasnej pamäti.

Krátko po prebudení sme boli na dvore nášho domu. Otec, matka a ja.

Otrok z pekárne práve priniesol voňavý pšeničný chlieb pretretý vaječným bielkom a posypaný anízom a rascou.

Ako aj iné majetné rímske rodiny, zvykli sme deň za-

čínať skromnými raňajkami a končiť bohatou večerou.

A popritom, ako si otec a matka namáčali kúsky chleba do nádoby s najlepším gréckym vínom, dohovárali sa o hostine, ktorú plánovali usporiadať o nejakých desať dní v našom dome.

Spomínali mená mnohých rímskych vážených ľudí, medzi ktorými boli známi senátori a otcov priateľ z čias vojenských výprav, kedy bol vojenským veliteľom v službách nášho cisára Augusta.

Hoci matka už mnohokrát dozerala na prípravy hostín, ktoré sa pripravovali v našom dome, nechcela našim sluhom a otrokom vydať ani jeden dôležitejší príkaz bez toho, aby sa ešte predtým dôkladne neporadila s otcom.

Spomínam si aj na to, že otec i tentoraz rešpektoval matkin výber jedál aj nápojov a pokiaľ išlo o hostí a zabávačov, recitátorov či spevákov, jasne vyslovil pranie, aby bolo všetko v súlade s jeho názormi a vkusom.

Tvorili harmonický pár, vážili si jeden druhého oveľa viac než väčšina rímskych manželov a manželiek. Dôvodom možno bolo to, že sa stretli a rozhodli pre spoločný život až v zrelom veku.

Väčšina mojich rovesníkov mala oveľa mladších rodičov. A mladí ľudia, posadnutí vidinou úspechu v budúcnosti, venovali oveľa menej času svojim deťom.

Hoci som sa pred priateľmi často hanbil za hlboké vrásky na tvárach môjho otca a matky, tešil som sa z pozornosti a lásky, ktorou ma zahŕňali. Prešli kus života, preto mali čas a trpezlivosť radowať sa z môjho dospievania.

Otec ma veľmi často vodil na prechádzky ulicami

Ríma a bol som prítomný pri jeho rozhovoroch s učnými ľuďmi. Z tých rozhovorov som sa naučil oveľa viac ako v škole od gréckych učiteľov, ktorí si mysleli, že najdôležitejšie v živote je vedieť dobre čítať, ešte lepšie počítať a v rétorike prekonať súpera.

Aj v ten deň som sprevádzal otca na jeho ceste na fórum, kde sa stretol s priateľmi z minulosti.

Spoločne bojovali v nepokojných oblastiach nášho cisárstva, potláčajúc vzbury v Kantábrii a Dalmácii.

Po tom, ako sa v spomienkach vrátili k slávnym dňom svojej hrdinskej mladosti, ich rozhovor sa zvrtol na udalosti, ktoré mali ovplyvniť budúcnosť.

Pamätám sa, že spomínali ostatné zasadnutie senátu, na ktorom správcovia štátu, s cisárovým zvolením, vyhlásili nové predpisy pre obchodovanie so súknom a pre dovoz železa z Elby a z Etrúrie.

„Povinnosťou cisára a senátu je stanovovať predpismi, kto a za akých podmienok môže obchodovať na území našej ríše. Máme šťastie, že sú kováči, hrnčiari a tkáči pod kontrolou štátu,“ slová otcovho starého priateľa zneli tak presvedčivo, že nepripúšťali žiadne pochybnosti.

„Máš pravdu, ale nie celkom, priateľ môj. Skúsenosť nás totiž učí, že výrobe a obchodu sa nemôže úplne všetko do detailov predpísať, pretože nikdy nevieme, čo prinesie kolobeh nepredvídateľného života. Je prirodzene pochopiteľné, že sa viac vyrába ten tovar, po ktorom je väčší dopyt, a nie ten, ktorý podporuje senát,“ odvetil mu môj otec.

„Prepáč mi, ale nemôžem s tebou súhlasiť. Spomeň si na ostatný väčší nedostatok obilia pred asi desiatimi

rokmi. Nikdy by k nemu nedošlo, keby senát rozumne naplánoval potreby tohto mesta a včas zásobil obilnice.“

„Nemal som na mysli obilie. Zásoby obilia treba skutočne rozumne naplánovať, ale ak hovoríme o striebre, ktoré sa ťaží v Sardínii a Galii, alebo ak hovoríme o množstve medi, ktorá sa ťaží v baniach v Lusitánii a Akvitánii, tak musíš uznať, že...“

Otec však nestačil dokončiť svoju myšlienku, pretože sa pred nami odrazu objavil náš starý otrok, ktorý sa hodil otcovi pred nohy.

„Pane môj! Môj úbohý pane, prinášam vám hrozné správy!“

„Čo sa stalo?! Vrav!“ prikázal mu otec prekvapený neočakávaným príchodom otroka.

„Pán môj, vaša žena a naša predobrá pani padla mŕtva uprostred nádvorí!“

„Čo to hovoríš?! Ako? Kedy?!“ zachvel sa otcov hlas.

„Dávala nám príkazy a odrazu sa oprela rukou o stĺp, tvárou jej prebehol bolestivý krč, druhou rukou sa chytila za hrud', vykrikla a klesla mŕtva na zem.“

„Si si istý, že...?“

„Som si istý, pane. Žiaľ, som si istý. Niet jej pomoci, život z nej vyprchal a smrť si ju vzala k sebe.“

Až vtedy som si uvedomil, že som prišiel o matku.

Otcov priateľ chcel otca objasniť a utešiť ho, ale on to rozhodne odmietol. Na tvári sa mu objavil mrazivý výraz, akoby si nasadil masku. Iba sucho vyriekol:

„Poďme domov!“

Nepočkal na odpoveď, vydal sa rýchlym krokom k nášmu smutnému domu.

Naši otroci boli rýchli: matku sme už našli ležať na

smrteľnej posteli. Jej telo bolo uložené v prirodzenej polohe. Pôsobila ako živá, akoby čakala, kedy jej prinesú večeru.

„Nakladte pred dom konáre borovice, aby okoloidúci vedeli, že je v dome mŕtvy! Zavolajte nariekačky,“ vydal otec príkazy, akoby išlo o prípravy na bežnú udalosť.

A až keď poslal otrokov, aby rozniesli po meste priateľom smutnú správu, pristúpil k smrteľnej posteli, kľakol si k matke a chytil ju za ruku.

Videl som, ako sa mu na chvíľu zachveli prsty, jeho tvár ho však ani vtedy nezradila, strážiľa pravdu o silnom mužovi, ktorému sa vždy darilo ovládať svoje pocity.

Keď sa v dome začal rozliehať nárek plačiek, ktoré obstáli mŕtve telo mojej matky, uvedomil som si tú hrôzu a význam straty.

Slnečný deň zahalila čierna tma.

Prepukol som v hrozný plač, ktorý mi bral dych.

Chvíľu na to ma otec surovo chytil za ruku a pritiahol k sebe.

„Pod' sem!“

Silný stisk jeho ruky mi pôsobil bolesť. Takmer som vykrikol.

O chvíľu sme už boli v miestnosti, kde otec počas šťastnejších dní prijímal hostí, mimo pohľadov našich otrokov a slúžok.

Chytil ma svojimi silnými rukami za moje slabučké plecia a zatriasol mnou, akoby ma chcel zobudiť zo zlého sna.

„Počúvaj ma, zapamätaj si! Nesmieš plakať! Upokoj sa! Ovládni svoj dych! Nikdy nikto nesmie vidieť tvo-

je slzy. Ty si muž, ty si syn človeka, ktorý dvadsaťpäť rokov s mečom v ruke bránil cisárstvo. Žiadny otrok, žiadny človek nesmie už nikdy vidieť tvoje slzy. Tvoja matka umrela a viem, že ťa to bolí rovnako ako aj mňa. Ale ľudia sa rodia a umierajú každý deň, pretože je to božia vôľa, pretože je to zákon sveta, ktorému sa musíme podriaďiť. Jedného dňa budeš aj ty ako ja, bojovník, ktorý sa pozerá smrti do očí. A preto sa nauč, počnúc dnešným dňom, ovládať svoje srdce a slzy, aby ťa nesprevádzala životom zahanbujúca povesť. Rozumieš, čo ti vravím?“

Zaťal som zuby, rukou utrel slzy, ovládol vzlyky a pozrel sa otcovi priamo do očí:

„Rozumiem, otec.“

Mal som jedenásť rokov.

A už nikdy v živote som nezaplakal.

DRUHÁ KAPITOLA

Človek dokáže silou vôle skutočne všetko zlovať a každého poraziť. Ale spomienky... spomienky nikdy nedokážeme úplne premôcť, skrotiť, podrobiť si ich.

A pokým som si namýšľal, že mi nikto nič nemôže, že sa nikoho nebojím, moje spomienky vládli nado mnou a nie ja nad nimi.

Prepadávali ma vo chvíľach, kedy sa zachcelo im a nie mne. Prinášali so sebou pochybnosti a slabosť v okamihoch, keď som potreboval byť silný, rozhodný a rozvážny.

Ale keby neexistovali spomienky, boli by sme ako zvieratá, nedôstojné bytosti opantané neznesiteľnou súčasnosťou.

Či nie je vari každý človek celok, pozostávajúci z reálneho charakteru a krvavej kože, do ktorej sú zašité jeho pekné aj škaredé spomienky?

Mal som krásne a pestré detstvo a ešte pestrejšiu mladosť plnú udalostí, ktoré by vystačili aj na tri životy. No v spomienkach sa mi objavovalo vždy len zopár výjavov.

Presnejšie: v neprehľadnom množstve dní, ktoré upadli do zabudnutia, si získalo privilegované miesto iba zopár udalostí z mojej ranej mladosti.

Stalo sa to dva roky po matkinej smrti. Rím sa celé dni pripravoval na túto udalosť.

Po krvavých bojoch a jasavých víťazstvách aj armáda, aj ľud si priali triumfálny príchod do Ríma.

Dni pred triumfom sa podobali na tie, kedy sa snúbenec so snúbenicou pripravujú na sobáš. Dokonca aj môj vždy vážny otec bol viditeľne netrzeplivý a rozčítaný.

Prikázal mi, aby som si obliekol slávnostnú tógu a aby som sa ani na chvíľu od neho nevzdával.

Skutočne som nevidel slávnostnejší výjav ako cisársky triumfálny sprievod, ktorým si Augustus uctil Rím a jeho občanov.

V monumentálnom sprievode, ktorý prechádzal z Martovho poľa k fórumu a Kapitolu, boli v prvých radoch senátori a vyšší úradníci, potom vojnová korisť a za nimi sa niesli zlaté vence a početné dary pre cisára a najvyšších vojenských hodnostárov. Pred vozmi triumfátora hnali obetné zvieratá a najcennejších zajatcov, medzi ktorými bol syn barbarského kráľa.

Cisár Augustus stál na voze, v ktorom boli zapriahnuté štyri biele kone. Na hlave mal vavrínový veniec a v ruke žezlo zo slonovinovej kosti.

Na konci sprievodu kráčalo vojsko a spievalo veselé piesne.

Po poprave zajatca pred Jupiterovým chrámom vodca obetoval býka.

Potom sa začala okázala hostina, na ktorú boli pozvaní víťazní vojaci a celý rímsky ľud.

V ten deň ma otec zoznámil s tromi veliteľmi légií, ktorí sa v tej vojenskej výprave preslávili a dožili sa prejavov najväčšej úcty od svojho ľudu a mesta.

Moje srdce sa chvelo od vzrušenia a odvážnej myš-

lienky, ktorá ma opantala. Túžil som byť aj ja jedného dňa súčasťou triumfálneho sprievodu, súčasťou veľkolepého víťazstva, prejsť sa jedného dňa po tomto impozantnom meste ospevovaný a oslavovaný davom ako vojnový hrdina.

Áno, až v ten deň sa v mojom srdci zrodila skutočná túžba po vojenskom povolaní, ktoré bude riadiť môj osud aj život.

Vo svojej detskej hlave som si nedokázal predstaviť vznešenejšie a poctivejšie povolanie ako to vojenské.

Po rokoch som zistil, že neexistuje nič podstatnejšie a dôležitejšie ako fantázia dieťaťa, pretože práve tá určuje náš osud. Ak uskutočníme svoje detské sny, skôr či neskôr zistíme nepomer medzi snom a skutočnosťou.

Ak si však nesplníme to, čo sme si v detstve priali, poznamenajú nás aj tie neuskutočnené sny. Celý život nás bude kvôli neúspechu sprevádzať zatrpknutosť.

Asi mesiac, dva po tomto triumfe som sa stretol so svojim priateľom Salviom, ktorého otec patrila medzi najlepších rímskych mozaikárov. Na nádvorí novopostaveného patricijského domu sme s obdivom hľadeli na jeho šikovné ruky pri tvorbe nádhernej mozaiky.

Salvius bol pyšný na svojho slávneho otca, ktorého si často objednávali majetní ľudia zo vzdialených miest a oblastí, aby svojim majstrovským umením ozdobil ich paláce a letné sídla.

Aj samotný Salvius sa chcel vyrovnáť šikovnosťou svojmu otcovi a so všetkou energiou a detskou láskou sa venoval tomuto vznešenému remeslu.

Spomínam si na ruky Salviovhovho otca, spomínam si,

ako som mlčky a sústredene pozeral na majstra, zahľbeného do svojej práce, spomínam si na krásu, ktorá sa postupne rodila pod jeho rukami.

Spoznal som dôvod šťastného výrazu na tvárach ľudí, ktorí celý svoj život zasvätili tvorivej práci.

A akoby Salviov otec zacítil môj obdivný pohľad, na chvíľu sa zastavil, pozrel na mňa a spýtal sa:

„Čím chceš byť v dospelosti?“

„Chcem byť vojakom, dôstojníkom rímskeho vojska.“

„Táto mozaika prežije aj mňa, aj všetkých rímskych vojakov,“ odvetil mi.

„Neprežije, ak naše vojsko neubráni hranice Ríma pred útokmi barbarov,“ pohotovo som mu odpovedal.

Salviov otec vybuchol v smiech.

„To bola dobrá odpoveď. Podobáš sa na svojho otca. Odovzdaj mu moje pozdravy a povedz mu, že má cieľavedomého syna s ostrým jazykom, z ktorého sa stane nepochybne dobrý vojak.“

Z toho roku sa v klenotnici mojich najsilnejších spomienok natrvalo usadila ešte jedna udalosť.

Je popoludnie.

Otec a ja prichádzame pred schátraný dom na okraji mesta. Otec pristupuje k veľkej drevenej bráne a kovovým klopadlom niekoľkokrát zabúcha.

Počuť blížiace sa kroky.

Potom sa brána otvorila a pred nami sa objavil vycivený vysoký muž s tvárou zbrázdenu množstvom jaziev.

Keď spoznal otca, jeho počiatočný zachmúrený po-

hľad sa zmenil na široký úsmev. Na znak úcty si pred ním kľakol na pravé koleno a zvolal:

„Veliteľ môj, prejavili ste mi nesmiernu česť, že ste prišli do môjho skromného príbytku.“

„Nie, môj verný Cassius, neprišiel som preto, aby som ťa poctil svojou návštevou, ale preto, aby si mi ty pomohol v tom, v čom si bol odjakživa najšikovnejší.“

„Vykonám všetko, čo si len budete želať, veliteľ môj.“

„Chcem, aby si môjho syna učil narábať s mečom tak, ako si kedysi učil mladých neskúsených vojakov. Ja, jeho otec, ho nemôžem učiť. Mám ho priveľmi rád a jeho nedostatky by mohli môjmu zraku uniknúť.“

„S radosťou. Aj tak mi preukazujete poctu, keď mi zverujete do rúk syna. Kedy si želáte, aby sme začali s výcvikom?“

„Okamžite,“ odvetil otec.

„A nedáte si najprv víno?“

„Teraz nie. Neskôr! Chcem sa pozrieť, aký je.“

Cassius prikývol a odviedol nás na priestranný dvor.

O verandu boli opreté drevené meče.

Podal mi jeden meč a povedal:

„Vezmi si ho!“

Druhý meč vzal do rúk on.

Premeral si ma, akoby ma chcel pohľadom odhaliť a zhodnotiť.

„Udri ma!“ zvolal.

„Ako?“ bol som zaskočený.

„Zaútoč na mňa, prebodni ma!“

Nečakal som na jeho ďalšiu výzvu. Zaútočil som, ale on sa mi bleskurýchlym skokom uhol. A ja som stratil rovnováhu a skončil v prachu na zemi.

Pozviechal som sa a silnejšie stisol meč v rukách.

„Prebodni ma!“ vyzýval ma znovu.

Moja ďalšia taktika bola opatrnejšia, ale nemenej rozhodná. Môj meč sa skrížil s jeho mečom.

Na jeho ďalšie výzvy som odpovedal ešte niekoľkými výpadmi. Odvracal moje útoky, ale v jednej chvíli musel aj on ustúpiť. Tak predsa som sa čosi naučil v detstve, keď sme bojovali s kamarátmi drevenými mečmi, ktoré sme si sami vyrobili.

Čím viac ma bojovník pobádal, tým razantnejšie som útočil. Pot prskal z mojej tváre. Okolo nás sa kúdo-
lil prach.

Odrazu Cassius ľavicou odrazil môj meč a ostrie svojho oprel o moju hrud':

„Keby si bol na bojovom poli, toto by bol tvoj koniec.“

Otec a Cassius sa začali rehoť.

Až vtedy som pocítil, ako ma bolí pravá ruka.

Cassius si ma ešte raz premeral uznanlivým pohľadom a povedal môjmu otcovi:

„Má energiu, rýchlo sa učí, bude mi potešením cvičiť ho. Vyrastie z neho vynikajúci bojovník.“

Dohodli sme sa, že budem chodiť ku Cassiovi na lekcie trikrát do týždňa. Zoznámil som sa aj s inými mladými mužmi, ktorých cvičil. Vášnivo som sa pustil do učenia. Boli to najšťastnejšie okamihy mojej mladosti.

Tým, že som ovládal vojenské umenie, akoby som ovládol samotný život, zrýchlene dospievajúc počas prípravy na najvznešenejšie povolanie.

Už len pomyslenie, že sa vojenskému umeniu učím od človeka, o ktorom otec toľkokrát povedal, že bol jeho

najlepším vojakom, od muža, ktorý prešiel početnými bitkami a ktorý svojím mečom pripravil o život mnohých nepriateľov nášho cisárstva, dodávalo lekciám väčšiu vážnosť a vierohodnosť, akú môže dať človeku iba život vo vojenskom tábore.

TRETIA KAPITOLA

Na moje štrnásť narodeniny ma otec odviedol na gladiátorské boje. Mali sme dobré miesta. Vedel som, že keď sa budem pozeráť, ako iní bojujú na život a smrť, môžem sa veľa naučiť o vojenskom umení.

Všetci gladiátori boli v ten deň vo vynikajúcej forme, silní ako divé zvery. Pohybovali sa obratne ako mačky, v rukách držali zbrane šikovne, svižne a včas sa dokázali vyhnúť úderu, rovnako aj útočiť. Takmer s istotou som dokázal predpovedať, kto bude víťazom v súboji dvoch, na prvý pohľad rovnocenných súperov.

Otec pohotovo komentoval každý ich pohyb, každý útok, úplne ho opantalo vzrušenie, akoby stál on sám v aréne s mečom v ruke.

Gladiátorské zápasy ho pravdepodobne vracali do minulosti, kedy vo svojich najlepších rokoch získal na bojisku slávu a vynikajúcu povesť.

Odrazu, uprostred jedného súboja, keď Trák zaútočil na Samnitu, ma otec chytil za ruku a povedal:

„Podme!“

Nečakal na moju odpoveď, takmer ma ťahal za sebou. O chvíľu sme sa ocitli pred vstupom do arény.

Až vtedy zastal a čupol si predo mnou.

Rukami si pritískal brucho.

Na tvári sa mu objavil bolestivý kŕč.

„Otče, čo sa stalo?“